

EDINOST

„EDINOST“
Izhaja po trikrat na teden v šestih iz-
danjih ob torekah, četrtekah
in sobotah. Zjutranje izdanje iz-
haja ob 6. uri zjutraj, večerno pa ob 7.
uri večer. — Obojno izdanje stane:
za jeden mesec f. 1.—, izven Avstrije f. 1.50
za tri mesece . . . 3.— . . . 4.50
za pol leta . . . 5.— . . . 9.—
za vse leto . . . 12.— . . . 18.—
Naročnina je plačevati naprej na naročbe
brez priložene stroškovne se uprava se
ozira.
Posamične številke se dobivajo v pro-
dajalnicah tobaka v Trstu po 3 nč.
izven Trsta po 4 nč.

Oglasi se računajo po tarifu v petiti; za
naslove z debelimi črkami se plačuje
prostor, kolikor obsega navadnih vrstic.
Poslana, osmrtnice in javne zahvale, do-
mači oglasi itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi naj se pošiljajo uredništvu
ulica Caserma št. 13. Vsako pismo mora
biti frankovano, ker nefrankovana se ne
sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in oglase spre-
jema **upravnštvo** ulica Molino pic-
colo št. 3, II. nadst. Naročnino in oglase
je plačevati loco Trst. Odprte reklame
cije so proste poštnine.

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

„V edinosti je moč“.

Vseslovenski in istrsko-hrvatski shod v Ljubljani.

Dne 14. septembra 1897.

(Dalje.)

O jako važnem vprašanju je govoril drž. posl.
dr. Andrej Ferjančič: o jezikovnem vpra-
šanju, ki je glavni povod vsem ljutim borbam v
Avstriji. Govornik je dokazoval in dokazal, da vsa
naša borba oziroma na jezikovno vprašanje je borba
za pravico. Govor dr. a Ferjančiča se je glasil v
glavnih potezah:

V zgodovini borb slovenskega in hrvatskega
naroda za svoj narodni obstanek bode zabeleženo,
da so današnjega dne prihiteli iz vse slovenske
domovine, da bi sodelovali na sklepah, kakor so
jih narekavale politične razmere, da si ohranijo
narodnost in preprečijo, da se ne pogreznemo v Nem-
štvo, oziroma v Italijanstvo. Prišli ste, da dokažete,
da v obrambi svoje narodnosti smo
vsi jedini. Sila nas je dovedla skupaj, da od-
govorimo na ošabne besede nemške: „da Nemci
so ljudstvo gospodov!“ — da odgovorimo, da mi
nismo narod hlapcev.

Govornik je povdarjal, da jezik je najodlič-
nejši znak narodnosti. Jezik zgubljen, je zgubljena
tudi narodnost — in narod je potem le gnojilo
drugim narodom.

Zato je v Avstriji naprenehoma na dnevnem
redu to jezikovno vprašanje.

Potem je dokazoval govornik, da jezik sloven-
ski ima svojo zgodovino. Že blagovestnika Ciril
in Metod sta se posluševala tega jezika. Naš je-
zik je lep in bogat. Zato nam je dolžnost,
da branimo in ohranimo svoj jezik in
svojo domovino. Naša obramba sama na sebi
pa ne zadoščuje, jeziku treba zakonito zagotoviti
njega pravice. Tako jamstvo imamo v Avstriji v
členu XIX. naših temeljnih zakonov. Ta člen veli,
da vsi narodi države naše so enakopravni in
vsaki narod ima neprekršno pravico, da si ohrani

in goji svojo narodnost in svoj jezik: v šoli, v uradu
in v javnem življenju.

Slovanski poslanci so vsikdar zahtevali to
pravo svojemu jeziku. In čim več jih je tekom
časa prihajalo v parlament, tem glasneje so bile
njih zahteve. Zadnje volitve pa so bile izvile Nem-
cem gospodstvo iz rok. To jih boli, to jim je ne-
znosno. Prišle so jezikovne naredbe za Češko in
Moravsko. Te so porabili Nemci v pretvezo za ob-
strukcijo. Ker pa so te naredbe utemeljene v za-
konu in jih torej niso mogli pobijati z razlogi, jeli
so razgrajati in so saustavili parlamentarno delo-
vanje. Toda jezikovne naredbe so bile le izgovor
vsemu temu, pravi vzrok pa je bilo dejstvo, da se
je Nemcem prevlada izvila iz rok. Saj se je malone
vse ono, kar določajo jezikovne naredbe, vršilo že
popred gori po Češkem in Moravskem, samo da se
je sedaj spravilo v obliko ukaza.

Veliko na slabšem smo Slovenci in Hrvatje.
Zato moramo zahtevati iste pravice svojemu jeziku,
kakor jih pripoznavajo češke naredbe češkemu. Mi
zahtevamo odločno, da so večji hrvatskemu ozir.
slovenskemu jeziku oni uradniki, ki poslušajo med
Hrvatami ozir. Slovenci. Ta zahteva je še posebno
opravičena sedaj, ko so se uveli novi civilnopravni
zakoni, ko se ne bodo razsojale pravde več na
podlagi pisanih govorov, mitve črke, ampak na
podlagi ustne razprave, žive besede. Kako naj sod-
niki u t m e n o občujejo se strankami, ako ne po-
znajo jezika strank? Najodločneje bi morali pro-
testovati in se upreti, ako bi se hotelo občevati
se strankami pomočjo — tolmačev, ali ako bi
hotel pisati izjave v drugem jeziku, nego v onem,
v katerem so govorile stranke. Vlada mora torej
zahtevati od uradnikov popolno poznanje jezikov;
našemu jeziku neveščim uradnikom po mora določiti
rok za priučenje tega jezika.

Velika krivica se godi našemu jeziku tudi v
šoli. Na odločilna mesta se često postavljajo mo-
žje, ki ne le da niso večji našemu jeziku, ampak
so vrhu tega še najhujši naši nasprotniki. Mi

moramo zahtevati, da bomo sami odločevali o svo-
jem šolstvu, kakor radi prepuščamo to Nemcem in
Italijanom. Mi zahtevamo avtonomijo v šolstvu, ker
naši nasprotniki le zavirajo zdravi razvoj našega
šolstva.

Nadaljnja huda krivica je ta, da naše otroke
gonijo v šole laških in nemških šolskih društev,
bodisi po sili ali zvijači. Ukreniti se mora, da bode
to prepovedano po zakonu. Sleherni otrok mora
dobivati pouk v svojem materinem jeziku. Istotako
moramo zahtevati, da naš jezik tudi v javnem živ-
ljenju pride do tiste veljave, ki mu pre po zakonu.

Govornik je zaključil svoj govor:

Trideset let je, odkar nam je v temeljnih
zakonih zajamčena enakopravnost in ša sedaj se
moramo bojevati za vsako drobtino pravice našega
jezika. Prišežena dolžnost vsake vlade je, izvesti
ustavo in tako ne odnehamo, dokler se nam ne
izvede enakopravnost. Z jezikovnimi naredbami
za Češko in Moravsko storil se je jeden korak na-
prej v tem oziru, od katerega pa mi Jugoslovani
nimamo koristi in zato smo hvaležni, da je princ
Schwarzenberg naglašal pred svojimi češkimi vo-
lilci, da jezikovne naredbe, kakor so se izdale za
Češko in Moravsko, se morajo raztegniti na vse
druge narode in osobito na Slovence in Hrvate,
sicer se to vprašanje ne spravi z dnevnega reda.
Enakopravnost se mora izvesti, naj je Nemcem
in Italijanom prav ali ne; to veli temeljni zakon,
to je potreba in zahteva naših probujenih narodov
in vedeli si jo bomo izvojevati!

Ves govor dr. a Ferjančiča je odobral vi-
harno ves zbor! (Pride še.)

Delavska zavarovalnica proti nezgodam v Trstu.

(Dalje.)

Marsikdo bo vpraševal: kako to, da se de-
lavske zavarovalnice proti nezgodam v zvezi z
okrajnimi bolniškimi blagajnicami? Po zakonu mo-

Pa sedaj ni časa, pobrinimo se, da nastavimo do
večera in da nanesimo drv.*

Nasekali so se prekelj, nataknili šklepe va-
nje, nekaj si jih je razkropilo po gori, drugi pa
so nanašali drva.

Solnce je pošiljalo zadnje žarke skozi gosto
lesovje, počasi se je pomikalo v dolino in naposled
izginilo, poljubiviši še jedenkrat cerkvico sv. Ane
na nasprotnem hribu. Luna, ki je stala že precej
visoko, dobivala je več in več svetlobe, zvezda za
zvezdo se je prikazovala na jasnem nebu.

Družba se je podala k Ovinku. France Lovec,
Konrad, Egon in Gomoljevega Dolfa mlajši brat
Polde nakopičili so med tem veliko gromado, ostali so
bili razstavili pasti.

„Prvi se ujame nad srobotom“, je rekel oče
Gomolj, tlačé kratkočevo ravno pipico, „polhi radi
ližejo srobotne liste“.

„Stric, kdo pa zapali gromado?“ je vprašal
Egon, starca z glasom izražajočim, da bi jo baš
on rad.

Gomolju se je dobro zdelo, da ga „ta mladi“
z Vrha nsezivje strica, in je hotel ravno nekaj
spregovoriti, ko je posegel Ivan v besedo.

„Štirje, štirje; vsak pri jednem kraju!“

Tako se je zgodilo.

Bila je krasna noč. Polhi so so se že jeli
pojati po bukvah, cvillili so nad in okolu visoko

plapajočega ognja, tu pa tam se je slišalo, da je
smuknil kateri z veje in padel na tla, a v krat-
kem zopet priškrabal do vej, od daleč pa je ska-
kovikal skovir in sova ukala svoj „uhu“: dobra
noč! — si je mislil Gomolj...

Na stranski žrjavici se je pekel krompir.
Kako dobro je teknila tisto noč želodcu gorska ve-
čerja v zdravem zraku, da si so bili nekateri raz-
vajeni! Tudi nekaj vinske kaplje je dal gospod z
Vrha v goro, toda studenčnica je teknila bolje: že
trikrat je lezel Gomoljev Polde do vznožja gore v
Petelinek iskat jo.

Stari Gomolj pa je pripovedoval mladini o
poljših lovih, o „liščku“ in o hudiču, ki ga je nek-
daj preganjal toliko časa, dokler ni spustil „liščka“,
verjetne in neverjetne dogodke.

„Polunoči!“ predramil je pazljive poslušalce
prišli, povsod dobro znani Matevželj in posegel, ne
mené se za družbo, po čutari, potem pa potlačil
žareč ogelj v natlačeno porcelansko pipo. Pa je
prisedel.

„Aha, bode pa treba pogledati, kaj smo ujeli.
Pojdimo!“ je vspodbujal Gomolj.

„Kdor prvi dobi polha, naj zavriaka“, je re-
kel Ivan prižigajé si leskovo bakljo. Tudi drugi
so si jih prižgali, potem se pa razpršili vsaki po
svojih pasteh.

(Pride še.)

PODLISTEK

5

Lari-Fari.

Spisal: S r a k o p e r.

III.

Polh ima štiri noge.
Zbral' so se štiri možjé.
Narodna.

„Zakaj pa obsekavate to lepe bukev?“ vpra-
šal je Konrad Gomoljevega očeta, ko je dospela
družba do Ovinka t. j. do prostora, na katerem
so polharji kurili že od nekdanj.

„Da ne pride hudič“, je godrnjal se strahom
stari Gomolj in kijuval naprej z malo „frlanko“ ob
deblo.

„Pa kaj naredite?“ ga je začudeno-radovedno
vprašal ravno došli Egon.

„Križ“, je odgovoril starec kratko.

Morda sta se zamislila v stare bajke o pol-
harjih mlada mestna gospodiča, da sta umolknila.

„Poveste pa zvečer kako, kaj ne, stric?“ je
povzel Konrad, ko je videl dovršen križ.

„Oj, to so vam bili časi, ko smo jih nalovili
po dve, tristo na jeden večer. Danes — e, še pre-
zgodaj je, koncem oktobra, tedaj so že debeli, se-
daj pa, no pa Bog že da... Jedenkrat sem videl
hudiča. Bič je imel v rokah; menita, da me je
bilo kaj strah? Samo lasje so mi ustali po konci...“

rajo okrajne bolniške blagajne oskrbovati vsakega delavca, bodi si, da je isti bolan, ali poškodovan, do eventuelno 20. tedna, pravico imajo pa samo po 4. tednu do rente, določene poškodovancu od strani delavske zavarovalnice. Koliko stroškov se povzroča na ta način okrajnim bolniškim blagajnam, mogoče je umeti le tistemu, ki deluje na okrajnih bolniških blagajnah. Kako nizke so te rente in koliko dobijo blagajne stroškov vrnjenih, se lahko razvidi iz knjig na vsaki bolniški blagajni. Navadno iznašajo tako malo, da delavec o času, ko je povsem nezmožen za delo in si ne more nič zaslužiti, dobiva na dan kakih 35 nvč., bolniška blagajna mora pa plačevati za bolniško podporo najmanj 48 nvč. na dan. Tako je jasno, da so delavske zavarovalnice mnogo krive na tem, da se ne morejo okrepati okrajne bolniške blagajne v korist delavcev. Ako se nahaja načelnštvo okrajne bolniške blagajne v dobrih rokah, potem zamore braniti, ne samo svoje, temveč tudi interese poškodovanega delavca in ob enem pridobiti delavcu marsikatero zakonito podporo, ali pa ga poučiti, kaj naj stori, da pride do svojih zakonito zajamčenih pravic. Ako je pa načelnštvo v slabih rokah, potem je slabo za delavce vsega okraja. Znano nam je, da je mnogo poškodovancev v največji bedi in v gladu mesece in mesece zastoj čakalo njim pripadajoče podpore, da so morale udove z otroci beračiti mesece in mesece, predno so dobile za možem izplačane pogrebne stroške in pripadajočo jim rento, čeravno zakon odločno ukazuje v takih slučajih kar najhitreje uradovati. To so samo javno znani slučajji. Koliko pa je poškodovanih delavcev, ki si ne znajo pomagati in molčijo? In koliko je poškodovanih, katerim se od ravnateljstva odbije renta (podpora) in se potem ne znajo pritožiti nikamor dalje? Gotova istina je torej, da vlada proti delavski zavarovalnici v Trstu od strani delavcev velika ogorčenost in da bi bil resnično skrajni čas, da se vsa uprava delavske zavarovalnice temeljito predrugači. Ne pa le to, da se samo s poškodovanci tako slabo postopa, temveč se tudi okrajne bolniške blagajne izkoriščajo z velikimi denarnimi stroški. Blagajne morajo plačevati za poškodovance: zdravila, kirurški obveze in razna orodja, zdravnike, transporte, bolnišnične račune, in posebno mnogo za podpore, dalje imajo stroške za dopisovanje in pisarniške potrebščine, od delavske zavarovalnice pa za vse to ne dobijo nikakega povračila, akoravno ukazuje §. 39. statuta delavske zavarovalnice v Trstu, da naj plača in povrne pavšalae svote za ta dela. Nekaterim laškim okrajnim blagajnam to neki tudi plačuje, a slovenskim, katerih ne mara, ne stori tega. Ni čudo torej, da se od vseh strani čuje le en glas, da naj se blagajne popolnoma ločijo od delavske zavarovalnice. Naravnost rečemo, da so delavske zavarovalnice parasit na telesu okrajnih bolniških blagajnic, da so faktor, ki jih slabi in uničuje.

Koliko da delavska zavarovalnica v imenu zakonito določene rente izplačuje pohabljenecem, na tem se mora človek, naravnost rečeno, zgražati. Ako izgubi delavec na obeh rokah po tri prste, dobiva k večjemu po tri do štiri gold. na mesec. Zamore li kdo živeti s tem po človeško? Največa napaka in protizakonito pa je tudi, da zavarujejo nekateri podjetniki delavca proti nezgodam za nižji zaslužek, nego ga isti ima v resnici, valed česar se delavcu, ako ga doleti nesreča, zgodi v nebovpijoča krivica s tem, da dobiva potem vse življenje veliko manjšo podporo, nego bi mu šla po zakonu, vse to pa le zaradi nekaterih novčičev, katere je zamolčal podjetnik. To bi gotovo ne bilo mogoče, ako bi bili delavci poučeni o tem in ko bi vedeli, da imajo pravico pritožiti se tudi proti takemu ravnanju. Ker je veliko na tem, kakšna gospoda vodi take zavode, in ker posebno nam Slovanom ne more in ne sme biti vsejedno, ostane li ta zavod še nadalje v rokah Lahonov, ali ne, je skrajni čas, da se Slovenci in Hrvati začnejo bolj zanimati za ta zavod. (Zvršetak pride.)

Politiške vesti.

V TRSTU, dne 20. septembra 1897.

Vseslovenski shod. Soboto zvečer je povedala svojo tudi naša „Triester Zeitung“. Ali ne vprašajte nas: kako? Tako, da smo prav res v zadregi, kako bi odgovarjali. Kolikor poznamo mi našo „Triesterico“, je imela navadno nesrečne dni,

kadarkoli je bila prisiljena, spuščati se v polemike. Toda minola sobota znači pravi Sedan za njeno politiško in novinarsko reputacijo. Tako se še ni ponižala nikdar. Nikdar še — kolikor se spominjamo mi — se ni toli samodopadljivo valjala in otepala po kaluži prostastva, nego minole sobote. Le style c'est l'homme — kakor kdo piše, takov je.

Ali naj zlezemo tudi mi za „Triesterico“ doli v kalužo prostastva, da jej damo odgovora, kakoršnega zasluži — prostastvo? Ne, mi divjaki smo vendar bolji ljudje. Nadenimo si raje rokavice — previdnost je potrebna stvar na svetu — in potegnimo iz kaluže nekoliko stilistiškega cvetja „Triesteričnega“ v svarilo našim novinarjem, kako se pisati ne sme, vsaj tam ne, kjer pišejo za omikane ljudi.

Nič ni novega — pravi „Triesterica“ — kar je tu pripovedoval gospod Spinčić. Pri njem vidimo vedno isti zistem: fraz, zavijanja, pačevja, falzifikovanja in zatajevanja. S tem zistemom si pridobiva občudovanje topoglavega občinstva.

Sedaj vemo torej: na ljubljanskem shodu je bila zbrana družba samih tepecev! Tako polemizuje „Triester Zeitung“, tako govori od vlade subvencionirani list o shodu mož, katerim, kraj vseh diferenc v menenju, ni smeti odrekati onega respekta, kakoršen je običajen v civilizovani družbi.

Nadaljnja cvetka iz vrta „Triesteričnega“ je izjava, da Spinčića treba zdravnika za — umobolne, katero izjavo je razumeti tako, da je Spinčić — norec!

Pa tudi nastopna cvetka ni kar si bodi. „Šli bi lahko mimo vsega Spinčića, ne da bi se zmenili zanj, da ni, žalibog, njega upliv na širše sloje v tolikem nerazmerju z njegovo ničevno osebnostjo!“

Tako govori od vlade subvencioniran list o opetovano ali jednoglasno ali blizo jednoglasno izvoljenih zastopnikih naroda!

Nekoliko bolj — civilizovano piše „Triesterica“ o dru. Frankotu, da si očita tudi njemu, da je jednostavno generalizoval par slučajev, ko se je baje krivica zgodila goriškim Slovincem. Torej vendar — „par slučajev“! Glejte, glejte! Prosimo, odgovorite nam sedaj: zakaj ni vladni zastopnik Czapka v tisti glasoviti razpravi v parlamentu povdarjal tudi teh „Triesteričnih“ „par slučajev“, kakor je povdarjal Slovincem v nečas razne druge slučaje, o katerih je pozneje povedala sodna preiskava, da jih niso zakrivilli Slovenci, ali pa celó: da so bili tudi v teh slučajih Slovinci oni, ki so bili proganjani? In kolikor se spominjamo mi, tudi „Triester Zeitung“ ni dala pozneje — ko je stvar prišla na jasno sodnim potom — zadoščanja onim, katerih čast se je gasila v parlamentu, katerim se je za dlje časa vzkratila osebna svoboda in ki so bili vsled tega oškodovani za vse svoje življenje?!

„Triester Zeitung“ skuša tudi, da bi meritorno pobila izvajanja Spinčićeva, sosebno glede šolstva v Trstu in Istri. Očita Spinčiću, da je pač navel, da je v Trstu „baje“ 1800, v Istri pa 17 000 slovenskih otrok, ki nimajo šole, pozabil pa da je povedati, da je v tržaški okolici 11 od mestne občine vzdrževanih slovenskih šol, v Istri pa: 110 čisto slovenskih šol, 15 dvojezičnih in 65 italijanskih šol.

Ker nimamo pri rokah pripomočkov, da bi mogli preiskovati te podatke „Triesterice“ glede na njih točnost in resničnost, hočemo verjeti tu navedenim številkam.

Ali kaj je dokazane s tem? Ali je ovržena trditev o otrocih v Trstu in Istri, ki ne zahajajo v šole? Nikakor ne! Prosimo: 110 šol v Istri za prebivalstvo blizo 190 000 slovenskih duš v Istri? Saj Spinčić ni trdil, da v Istri ni slovenskih šol, ampak trdil je, da jih je veliko — premalo. In od todi onih 17 000 otrok. Pa tu treba „Triesterici“ — ker je že tako rigorozna s Spinčićem — očitati, kar je „pozabila“ ona, kar ni hotela povedati — „nun, weil es ihr so passt“! Zakaj pa ni povedala, kake so tistih „110 slovenskih šol“ v Istri in 11 po okolici? Kakovo je učiteljstvo na teh šolah: kako so te šole urejene v pedagoškem pogledu, in pa, kar je zelo važno: koliko razredov obsejajo tistih 65 italijanskih v Istri in, koliko tistih 110 slovenskih; in koliko tistih italijanskih šol stoje na slovenskih tleh za slovensko ljudstvo?!

Klasična pa je postala „Triester Zeitung“ v svojem sklicevanju na izvajanja „Vaterlandova“, ki so jej dobro došla kakor žejnemu kapljica vode.

Tu pravi „Triester Ztg.“: „Kdor je pazno prečital to sodbo — namreč „Vaterlandova“ — našel je v istej marsikaj, kar bolje tolmači poraze, ki jih je doživela slovanska stranka v Primorski v zadnjem času, nego vse nesoglasne tirade nje voditeljev“.

„Vaterland“ očita sklepom vseslovenskega shoda, da so pretirani in „Triester Ztg.“ tolmači v tem zmislu tudi naše poraze. Treba torej, da razumete: da niso bili Slovani tako pretirani, vlada bi jih nosila na rokah in Italijani bi nam metali kar v naročje, kar koli nam le srce poželi! O volitvenih borbah in slovanskih porazih ne bi bilo seveda niti govora. Tako slepi „Tr. Zeitung“.

In na take neslanosti naj bi odgovarjali resno? Ne, na kaj takega je jedino primerni odgovor: smeh, homeričen smeh.

Na vse skupaj pa bodi v odgovor „Triesterici“ nekoliko varirani nemški pregovor: „Triester Zeitung“, du schimpfst, bist also im — Unrechte!

Dogodki na Češkem: Včeraj so zborovali češki Nemci v Tečnu ob saksonski meji. Na shod je prišlo tudi ljudij iz sosednje države. Napadali so hudo nemško katoliško ljudsko stranko. Posl. Fournier je rekel, da se mu zdi, da je grof Bađeni došel iz Azije, da tu zasnuje — azijske odnošaje. Posl. Richter in Wolff sta očitala Bađeniju nezvestobo in kršenje ustave. Sklenili so, da nemški poslanci morajo tirati opozicijo do skrajnosti.

Ali treba umeti te ljute Nemce: dokler se je kršila ustava njim v prilog, je bilo vse prav in lepo; sedaj pa, ko naj bi se ustava jela izvajati tudi za Slovane, sedaj kriče o kršenju ustave!

V Budimpešti so demonstrovale včeraj socialisti v prilog splošnemu pravu. Kakih 4000 delavcev je bilo v sprevodu.

Mir med Turčijo in Grško je sklenjen. Grška bode morala plačati vojno odškodnino 4 milijone turških lir. Toda tako, da ne bodo trpeli škode prejšnji upniki Grške. Grške finance se postavijo pod evropsko kontrolo. Meja med obema državama se je uredila. Čim grška zbornica potrdi te preliminarije, neha se vojno stanje in tarške čete ostavijo Tesalijo.

Različne vesti.

Vriemu možu. Danes se bode vršila v Dolini lepa, ganljiva slavnost; veleč. g. dekan Jurij Jan bode daroval danes svojo zlato mašo. Uverjeni smo, da se ta slavnosti iz polnega srca udeleži ves Breg.

Veleč. g. dekan Jan se je porodil dne 11. aprila 1821 v Mekinjah pri Kamniku. V mašnika je bil posvečen 12. septembra 1847. Služboval je v Dutovljah, v Jelšanah in na Katinari in je prišel potem za župnika v Dolino. Tu je deloval v tej dobi 28 let: kakor župnik in dekan, okrajni šolski svetovalec, častni kanonik, častni svetovalec stol. kapiteljna in — učitelj in voditelj slovenskega ljudstva v Istri. Slavljenec ima ogromnih zaslug za narodno probujo Slovencev v okraju koperskem. Vsikdar se je intenzivno udeleževal narodnega gibanja. Časti, ki mu jih izkazuje danes narod, so zaslužene v polni meri. Bog nam ohrani častiljivega starčka še mnogo let!

Zaroka. Gospod Kornelij Gorup, sin slovenskega mecenata, gosp. Josipa Gorup-a z Reke, zaročil se je z dražestno gospodičino Albertino de Volpi iz Trsta. Bilo srečno!

Petdesetletnico svoje službe so praznovali včeraj trije avstrijski admirali: poveljnik mornarice, baron Sternneck, njega namestnik, admiral Aleksander Eberan in viceadmiral de Barry. Prva dva sta še v dejanski službi, tretji je v pokojju.

Vesti z rojanske pošte. Iz Rojana nam pišejo: Prav fletno je na naši novi, prosluli pošti! Sosebno naša gospodičina je pravi biser uradnice za slovensko ljudstvo. Ako jo vprašaj po znamkah, ti ponuja dopisnico. In to le tedaj, ako je dobre volje. Če pa je slabe volje, kadar kdo zahteva slovenski receptis, tedaj odgovarja: „Ma no kapišo. A ši ši, receptis? Ma oži non go, la venga domani!“ Torej stranka naj bi čakala do jutri, zato, ker ne razume slovenski in ker ni slovenskih tiskovin. Ali ni fletno to na naši pošti, tem fletneje ravno sedaj, ko Slovani baje stopajo k vladnemu krmilu na Dunaju? O svet, svet, tvoje ime je ugaujka in protislovje!

Iz vrta „avite culture“! Pred nekoliko dnevi je prišla žena imenom Franja Hussi s Proseka v prostore mestne hiše tržaške, da izvrši državljansko dolžnost namesto svojega moža, to je, da plača redni letni davek. Vstopivša v urad je vprašala jednega uradnikov v slovenskem jeziku, kje da vsprejemajo denar? Ali uradnik, videči pred seboj okoličanko, govorečo slovenski, je odgovoril surovo: „Tukaj se govori italijansko in ne — „ščavo“, ter je godrnjal, obrnivši se do svojih sodrugov: „Sti mostri de ščavi“!

Kar naenkrat se je obrnil k ženi ter rekel pretilnim glasom: „Aha! Vi ste soproga gospoda Luke Hus? Vas že poznamo!“ Ali slavnati mož ni zašel na pravo, kajti žena, katero je mečno razžalilo tako surovo postopanje magistr. uradnika, oštela ga je prav dobro ter ga opozorila, kaj je on, češ: Ali ni avstrijski uradnik, ali ne je avstrijskega kruha, ali ni kakor uradnik dolžan znati jezik strank, s katerimi posluje? In kako more on zahtevati od priprostega slovenskega kmeta, da bi vedel več jezikov, dočim on sam, da-si naobražen uradnik, zna le jednega ter bi bila njegova dolžnost biti več najmanj obem deželnim jezikom! Na to se je obrnil jupaški sin avite culture ter se delal kakor da mu ni mar, kar govori ona, češ: saj govori slovensko; ali vendar ga je energična obrana žene dregnila neljubo in sram ga je bilo pred tam zbranim občinstvom, ki je po večini bilo zadovoljno, da je priprosta okoličanka tako dobro oštela (če prav po slovensko) srboritega uradnika.

Take žene bi mogle biti v izgled marsikateremu možu.

Ogledništvo in ovaduštvo. Iz zadnje „Soče“ posnemamo: „Avstrija nima ni javnih, ni zasebnih uradnikov, ki bi bili tako hlapčevsko odvisni in škodoželjno nadzorovani, kakor so slovenski učitelji v tržaški okolici. Že narodni pregovor pravi: Ni dobro se greti na solncu s človekom, ki gleda iz dežele. Človek, ki ne ljubi svoje domovine, ki ni zvest državi, katera ga redi, v kateri uživa vse dobrote, vse pravice kakor najvernejši sin, tak človek je v vseh časih, v vseh narodih veljal za najnevarnejšega člena človeške družbe; tak človek je slabši, nego tat, ubijalec, razbojnik, kajti ta zločinec škoduje le posamičnim ljudem, nezvesti državljan pa vsej državi. Naravno je torej, da zahtevajo javne oblasti v vsaki državi od podložnih uradnikov, da so zvesti državljan. Le v Trstu niso menda še prepričani o tej poglavitni zahtevi. Znano je, da smo Slovenci v Avstriji — med najzvestejšimi državljanji — žal, da tudi med najbolj tlačeni —; kdor je torej Slovenec, ima že prvo svojstvo dobrega avstrijskega uradnika. V Trstu kakor avstrijskem mestu bi morali torej slovenske učitelje sprejemati z odprtimi rokami kakor zveste državljanje, a znano je, da ravna jo ravno narobe. Ni dovolj, da imajo po okolici svojih vaških in okrajnih načelnikov, da imajo v vsakem okraju dobro plačanega ovaduha, katerim vsem je naloženo najstrožje, da morajo takoj „raportirati“, ako bi kateri slovenski učitelj pokazal le najrableje, da se zaveda svoje slovenske narodnosti. Vsa ta razpletana „špijoza“ ni bila še dovolj. Oblastneži so razvideli, da ti „špijoni“ ne prihajajo dovolj v dotiko z učitelji; začeli so torej nastavljanje na okoličanskih šolah učitelje slov. rodu a — ovaduhe. Ti — mislili so — bodo lahko „špijonirali“ svoje slovenske tovariše doma in v šoli. A ker ni bilo takih mož najti v zadostnem številu, so začeli ustanovljati laške oddelke po slovenskih šolah. Tu nastavlja jo sedaj najstrastnejše laške učitelje, ki so še pomnožili število že itak mnogoštevilnih „nadzornikov“. Zdaj naj pa kdo reče, da ni to prava hlapčevska odvisnost ubogih slovenskih učiteljev in učiteljic. Oni se ne smejo udeležiti nobene slovenske slavnosti ali veselice — o političkih shodih niti govoriti — ne smejo zahajati v izrečno narodne kroge, ne čitati odločno narodnih političnih listov, niti pokazati najmanjšega znaka slovenske narodnosti na sebi! Vsak tak najmanjši „prestopok“ se hitro „raportira“ kakor „panslavistični zločin“, in gorje ubogemu „grešniku“! Ako je začasno namesčen, ga skušajo odpraviti, ako je stalen, mu ne dovolijo petletnih doklad itd. Doslej so se nekateri učitelji oproščali tega ostudnega nadzorstva vsaj za časa počitnic, da so zahajali na Goriško, Kranjsko, Štajersko itd., ali odslej še tu ne bodo več varni. Na zadnjem zborovanju „Zaveze učiteljskih društev“ v Celju, so namreč — kakor

smo zvedeli — videli znanega učitelja-renegata iz tržaške okolice, ki se je od daleč skrival in kajpada iztikal po udeležencih iz tržaške okolice. Česa drugega je pač moglo iskati na tako odločni narodni slavnosti tako človeče, ki se izogiblje slovenskih krogov kakor kuge, ki je že davno znano kakor „špijonče“ med okoličanskim učiteljstvom? Ali ne presega to „špiceljstvo“ že vse meje? Ali se tudi to vrši v imenu toli hvalisane „civilta secolare“? Ali bi se pa ne moglo priti v okom tej predrznosti zunaj mej tržaške okolice? Kaj, ako bi prihodnjic izročili takega ovaduha žendarmeriji kakor italijanskega „špijona“? — Poskusimo!

Minolo nedeljo so postavili socialisti nagrobni spomenik pok. Franu Gašparoviču, ki je bil umorjen na dan volitve za V. kurijo v Trstu. Vsled odredb oblasti ni bilo nikakih govorov. Neki živinski stvor je odbil tekem popoldne angelju na spomeniku ušesa in noge! Škandal. Tu, svojo last, grobišče, naj bi raje čuval mestni magistrat pred barbarstvom. Kako morajo uplivati taki barbarski čini na delavske mase?!

Za bazar podarili so nadalje: g. Aite 2 gl. igrač, g. a Ema Abram krasno kitajsko taso in pripravo za žveplenke, g. Stanko Godina 6 zavrtkov prižigalnic in vrečico breskev, g. A. Odinal vrečico sladčic, g. Guštin duhoven je tudi podaril lepo sladkornico, g. a Faninger 2 vazi, g. Černe torbico in zaklopnico zavrtkov s posetnicami, g. a Polić več igrač, g. a Pavlovič punčko in igrače, g. Gjurgevič podobo (gips) in dva svečnika, g. a Ivanka Vatovec (poslančeva sop.) 4 gl. 13 nč. (za prodane cvetlice), g. Franjo Godina 2 Kr., g. Polić 3 Kr., g. a dr. Pertotova 2 botiljki champagna, g. Pertotova steklen šatul, 15 raznih ročnih delc, krožnik za swotke in Prešernove poezije v cirilici, g. a Irene Abram krasno galanterijo, g. a Marija Tratnik pihalci z cveticami. (Pride še.)

Domacha umetnost. Gosp. Matija Jama, v Ljubljani živeči slikar, ki je študiral v Monakovem, je razstavil prigodom vseslovenskega shoda v elegantni izložbi prodajalnice Gričar & Mejač v Prešernovih ulicah portrēt pisatelja Frana Govčkarja. O tem slikarskem delu se je neki „H.“ (?) v ljubljanskem dnevniku oni dan izrazil jako pohvalno, češ, da je „naravnost mojstersko“; z druge strani pa nam zopet pišejo, da je slika nedostatna, kakor pravi tehniški izraz, le „podslikana“, torej nedovršena. Mi, ki motrimo stvari le z daljave, torej bolj objektivno, prepuščamo sodbo o tej sliki onim, ki so njo videli na svoje oči...

Gosp. Alojzij Šubič, takisto v Ljubljani nastanjeni slikar, je dovršil te dni dve veliki sliki na platno, in sicer: podobo cesarja Fran Josipa I. v nadživotni velikosti za gimnazijo v Kranju, in sv. Lucijo, oltarno sliko za Skaručino, podružnico Vodiške župne cerkve. Pri obeh slikah mu je pomagal g. Stréna, akademiški slikar, kakor svoj čas pri popravljanju in preslikovanju nastropnih fresk v omenjeni podružnici.

G. Alojzij Progar, akademični podobar v Celovcu, o katerem smo meseca junija t. l. pisali povodom Baragove slavnosti v Dobručah na Dolenjskem, dobil je te dni zopet lepo naročilo. Dopršil je bil namreč nagrobni spomenik za svojega dobrotnika, pred nekimi leti umrlega barona Sternecka za cerkev v Silbereggu. To je bil povod, da ga je dne 7. t. m. obiskal v njegovem atelierju strije pokojnika, admiral baron Sterneck, najvišji poveljnik naše vojne mornarice. Izrazil se je pohvalno o navedenem spomeniku ter naročil za jedno krstilnico od mramorja za novo vzgajeno garnizijsko cerkvo v Pulju.

Malo dni popred pa je pohodil imenovanega kiparja knez Orsini, po katerega naročilu je izvršil neko cerkveno delo za cerkvo D. Marije v Loretu ob Vrbskem jezeru. Knez je pohvalil izvedeno delo jako laskavo.

Veselači se na vsakoršnjem vspehu na polju lepih umetnostij, priporočamo svojim rojakom imenovane umetnike v smislu slovenskega gesla: Svoji k svojim!

Priloga. Temu izdanju smo priložili brošuro „Primorski odnošaji v poslanski zbornici na Dunaju“. V tej brošuri je penatisnjena po stenografskih zapisnikih vsa razprava, ki se je vršila v zbornici poslancev o odnošajih na Primorskem. Rojaki! Bratje!

Priporočamo Vam pričujočo knjižico, da jo pazno čitate in ohranite globoko v srcu, vse, kar

ste prečitali. Iz te knjižice se jasno zrcali položaj Slovencev in Hrvatov v Avstriji, pa tudi sedanji splošni politički položaj.

Knjižica se je tiskala v 5000 istisih. Stroški so torej veliki. Vendar se stroški pokrijejo prav lahko, ako vsakdo, ki knjižico dobi, le nekaj plača po priloženi položnici poštne hranilnice.

Čisti dobiček obrnemo za nesrečne rod b i n e onih Slovencev in Hrvatov, ki so prišli v nesrečo radi letošnjih homatij na Primorskem. — Zategadel prosimo, naj pošlje vsakdo vsaj — 25 nvč. Kdor pošlje kaj več, se javno pobobota v časopisih tekem jednega meseca.

Rodoljubi! Z malo deseticami, katere daste za lepo prezanimivo knjižico, boste otirali marikatero britko solzo nesrečnih sobratov!

Odpri srce, odpri rokó,
Sirotam otiruj solzó!

Senzacijonen samomor. Včeraj je umri vsled samomora tajnik na tukajšnjem dež. sodišču Henrik Kaderk. Pokojniku je bilo še le 40 let. Sodi se, da je pokojnika gnala v smrt žalost, ker so ga prezrli o zadnjem imenovanju sodnih uradnikov.

Statistični izkaz občine tržaške za mesec julij 1897 prinaša sledeče številke, (številke v oklepju so številke lanskega leta): število rojstev 429 (431), od teh možkih 209, ženskih 220, 385 zakonskih, 44 nezakonskih, 7 porodov z dvojčki; število porok 73 (77), od teh je bilo 13 udovcev, 3 udove, 1 civilna poroka; število umrlih 428 (377), od teh otrok do 1 leta 171, od 71—80 let starih 28, 80—90 13, 90—100 —. Od umrlih je bilo neoženjenih 293, oženjenih 88, udovljenih 47. Uzroki smrtim so med vsemi v 74 slučajih jetika, 17 rak, 31 vsled bolezni v sopnih organih, nagle smrti 6, samomorov 5. Število umrlih na nalezljivih boleznih 17, in sicer šarlah 3, trebušni tifus 1, difteritis 7, sifilis 1, ošpci 1 in šen 2.

Trgatev na Dolenjskem. Vino na Slovenskem nima več sreče! bi lahko rekli, ko vidimo, ko nada za nado izginja v nič, da bi slovenski vinogradnik še kedaj pridelal imena vredno kapljico. Nedavno se je usula na Primorje težka toča in pobila veliko krasnega grozdja, na Dolenjskem pa dežuje baš sedaj v jednomer tako, da popoka in pogunjije vse grozdje. Kaj bo, kaj bo iz tega! Kaj bo? Ne vino, ampak voda, voda tudi v žepu. A davkarije terjajo vendarle z uradno brezobzirnostjo svoj del brez ozira na to, ali ve ubogi davkoplačevalec, ali ne ve, od kje bode jemal potrebnega božjaka.

Znamenita iznajdba. Kakor bi se hotelo to stoletje prekopicniti čez prag pod težo naraščajočih se izumov, vrsti se jeden izum na drugega. Morda tudi pariška razstava vleče na-se množico izumov. No, sedaj je izumil na Dunaju neki Müntz oblačilo, v katerem se človek ne more potopiti. To oblačilo je tkano iz dlake severn. jelena, katera dlaka ima lastnost, da hrani v sebi nenavadno veliko množino zraka. Zato je tudi možno severnemu jelenu obdržati se brez vsacega truda nad vodo. Iznajditelj pričakuje veliko bodočnost od izuma in hoče izdelovati elegantna oblačila za popotnike čez morje in tudi čolne iz dlake severn. jelena, kateri čolni se ne bodo mogli potopiti tudi v največi nevarnosti pomorskih viharjev.

Zopet nesreča na železnici. Dne 16. t. m., tako se poroča z Dunaja, je na postaji južne železnice Bruck na Muri dohitel brzovlak neki zakasneli tovorni vlak in udaril z grozno silo vanj. Pet popotnikov je bilo lahko ranjenih. — V očigled tolikim neugodam na železnicah, ki se nekako sumljivo ponavljajo v poslednjem času, ni neumestno vprašanje po pravem izvoru istih. Kajti ne naravno je, da bi bilo to v zvezi samo z nedolžnim slučajem.

Žid trgovec z dekleti. Neki Jakob Friedman je že dlje časa lovil dekleta, obečaje jim službe kakor kasirke po raznih kavarnah v Zagebu. V poslednji čas je omamil neko deklico iz Oreze v Oggerski z enakimi obljubami. V Zagrebu pa jo je prodal za 80 gl. v hišo — sramote. Neko drugo je prodal takemu „zavodu“ za 120 gl. No, policija v Zagrebu je sedaj dejala pod ključ ostudnega lopova. Potem pa naj reče kdo, da je antisemitizem greh na človeški civilizaciji.

Mačka ali pa briljante! Neka stara gospa ima mačka, katerega ljubi z vsem ognjem svojega preperelega srca. Necega dne, ko je maček šel na posete najbrže h kaki zaljubljeni muciki, je v tuji

